

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MADANIYAT VA SPORT ISHLARI VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT MILLIY RAQS VA XOREOGRAFIYA OLIY MAKTABI

SAN'ATSHUNOSLIK KAFEDRASI

“Jahon va o'zbek horeografiya san'ati tarixi” fanidan

KURS ISHI

MAVZU: Milliy raqslarimiz jozibasi.

Bajardi: “XJR” bo'limi II kurs talabasi

Shahnoza M. X.

Tekshirdi: *Ga'liqov Sh. X.*

Toshkent 2014

Milliy raqslarimiz jozibasi.

Reja:

KIRISH

1. Tamaraxonim hayoti va ijodi haqida;
2. O'zbek raqsi haqida;
3. Ma'muraErgasheva;
4. Milliy raqslarimiz jozibasi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

KIRISH

Xalqimiz san'ati va madaniyatini raqssiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Chunki yurtimizda yetti yoshdan-yetmish yoshgacha bo'lgan odam borki, qo'shiq tinglashni, yoqimli va sho'x musiqa sadolari ostida raqsga tushishni yoqtiradi. Shu bois, mustaqilligimizning ilk yillaridanoq raqs san'ati rivojiga alohida e'tibor bilan qaraldi. Davlatimiz rahbarining "O'zbekistonda milliy raqs va xoreografiya san'atini rivojlantirish" to'g'risidagi Farmoni milliy raqs san'atining rivoji va kelajagini ta'minlash imkonini berdi.

Tamaraxonim

O'zbek Davlat musiqali teatrida raqqosa va baletmeystr sifatida faoliyat ko'rsatgan. Angliya sahnasida ijro etgan qo'shiq va nozik raqslariga maftun bo'lgan ingliz tomoshabinlari uni «Sharq marvaridi» deb nom olgan. O'zbek Davlat filarmoniyasining musiqa dastasida badiiy rahbar, baletmeyster va aktrisa sifatida faoliyat ko'rsatgan.

Biografiya

O'zbek xonandasi, raqqosasi va baletmeysteri
Tamaraxonim 1906 yilda Farg'ona viloyatining
Gorchakova qishlog'ida tug'ilgan. Yoshligidan san'atga
qiziqqan Tamaraxonim Yusufjon qiziq Shakarjonovdan
o'zbek xalq raqs sirlarini va qo'shiqlarini o'rganib,
sahna faoliyatini 1919 yilda Hamza tashkil etgan drama
truppasida boshladi.

1921-1922 yillarda Toshkent Davlat teatrida ishladi, 1923-1924 yillarda Lunacharskiy nomidagi Moskva teatr texnikumida o'qidi.

1924 yilda M. Qoriyoqubov rahbarligidagi kontsert truppasida ishlab, shu truppa bilan 1925 yilda Parijda bo'lgan Jahon dekarativ san'ati ko'rgazmasida qatnashdi.

Tamaraxonimning «Lolaxon», «Qorasoch», «Bilakuzuk», «Oyijon», «Fabrikaning yo'lida», «Qizlar, shitobingiz nima», «Gulyor», qo'shiqlari, «Dilxiroj» «Qarinavo»; «Usmoniya» singari raqslari xalqchilligi, ommabopligi, o'sha davr kishilari ruhiyatini ifoda etishi jihatitdan hammaga manzur bo'ldi.

Zamonasining yetuk san'atkorlari bo'lgan K. Stanislavskiy, V. Nemirovich-Danchenko, V. Mayerxold, A. Nejdanova, Hamzalardan ashulachilik va aktyorlik mahoratini o'rganishi, S. Raxmaninov bilan ijodiy hamkorligi, A. Lunacharskiy bilan bo'lgan ijodiy suhbatlari, N. Hikmat, S. yesenin va V. Mayakovskiylar

bilan qilgan uchrashuvlari, Moskva teatrlaridagi chiqishlari uning san'atda o'z o'rnini topishida muhim ahamiyat kasb etdi.

1925—1929 yillarda Qo'qon, Andijon, Samarqand teatrlarida G'. Zafariyning «Halima»sida Halima, Xurshidning «Farhod va Shirin»ida Shirin, U. Hojibekovning «Arshin mol olan»ida Gulchehra rollarini ham ijro etdi. 1929—1934 yillarda Samarqand O'zbek Davlat musiqali teatrida, 1934—1935 yillarda Xorazm teatrida ishladi.

Shu yillarda uning repertuari Farg'ona vodiysi, Samarqand, Xorazm xalq qo'shiq va raqslari, yangi laparlar: «Yallamayorim» (marg'iloncha), «Omonyor» (andijoncha), «Buxorocha raqs», «Mavrigi»; «Lazgi» va boshqa raqslar bilan boyidi. 1936—1941 yillarda O'zbek Davlat filarmoniyasida, O'zbek Davlat musiqali teatrida raqqosa va baletmeystr sifatida faoliyat ko'rsatib, ustози Usta Olim Komilov bilan o'zbek xalq

raqslarini sahnalashtirib, yangi zamonaviy raqslar yaratdi.

«Bahor», «Qizil va oq», «Atirgullar urushi» kabi raqs janrlarini ijod qildi va o'zbek sahnasida o'zi qo'ygan birinchi balet — «Gulandom»da bosh rolni ijro etdi.

1935 yilda o'zbek san'atkorlari bilan Angliya sahnasida ijro etgan qo'shiq va nozik raqslariga maftun bo'lgan ingliz tomoshabinlari uni «Sharq marvaridi» deb atadilar.

Tamaraxonim 1941 —1969 yillarda. O'zbek Davlat filarmoniyasining musiqa dastasida badiiy rahbar, baletmeyster va aktrisa sifatida faoliyat ko'r-satdi. Ikkinchi Jahon urushi yillarida Kiev, Ukraina frontlarida kontsert brigadalari bilan madaniy xizmat qildi va bu xizmatlari uchun kapitan harbiy unvoni bilan taqdirlandi.

San'atkorning qo'shiqlari va laparlari yoqimlilik, xalqchilligi bilan, raqslari esa nafis va sho'xligi bilan ibratlidir. Uning qo'shiqlarida xalqlar do'stligi,

ozodligi, tinchligi mavzulari muhim o'rin tutadi. Bu jihatdan u ijro etgan «O'zbekcha vals», «Parizodoy» (qirg'izcha), «Jo'ra jonim» (tojikcha) «Kim kelyapti?» (armancha), «Garmonist» (tatarcha) «Qora to'rg'ay» (qozoqcha), «Qoshing qarosy» (uyg'urcha) «Nilufar» (hindcha), «Binti shalobiya» (arabcha), «Qaydasan qo'zichog'im» (iidonezcha) qo'shiqlari katta e'tiborga sazovordir.

U ustoz sifatida ko'plab yetuk san'atkorlarni tarbiyalab, voyaga yetkazdi. M. Turg'unboeva, G. Izmaylova, G. Rahimova, R. Karimova, G. Mavaeva, H. Komilova, I. Oqilov va boshqalar uning munosib shogirdlaridir.

O'zbek san'atining dovrug'ini nafaqat ona yurtimizda, balki chet ellarda ham katta muvaffaqiyat bilan namoyish etgan Tamaraxonim Frantsiya, Norvegiya, Olmoniya, Italiya, Vengriya, Chexoslavakiya, Polsha, Avstriya, Albaniya, Turkiya, Eron, Afg'oniston, Hindiston, Indoneziya, Xitoy, Mo'g'iliston, Pokiston va boshqa mamlakatlarda gastrol safarlarda bo'ldi. Uning

serhirra va sermazmun ijodi Davlat mukofoti (1941), «O'zbekiston xalq artisti», «Xalq artisti» unvonlari bilan taqdirlanai.

O'zbek madaniyatining ulkan arbobi Tamaraxonim 1991 yilda Toshkent shahrida vafot etdi.

Dilbar qo'shiq va laparlari, ularning mazmuniga mos yoqimli raqslari bilan xalqimizni maftun etgan, birinchilar qatori o'zbek qo'shiq va raqs san'atining asl namunalarini chet ellarda namoyish etib, «Sharq marvaridi» deb nom olgan mashhur san'at ustasi Tamaraxonim o'zbek madaniyati tarixida o'chmas iz qoldirdi. Italiyada bo'lib o'tgan kuchli operachilar musobaqasida o'ttizlik guruhiga tushib, laureat bo'ldi.

Ijro etgan raqslari

- «Lolaxon»
- «Qorasoch»

- «Bilakuzuk»
- «Oyijon»
- «Fabrikaning yo'lida»
- «Qizlar, shitobingiz nima»
- «Gulyor»
- «Dilxiroj»
- «Qarinavo»
- «Usmoniya»

Ijro etgan rollari

- G'. Zafariyning «Halima»sida Halima rollari
- Xurshidning «Farhod va Shirin»ida Shirin rollari
- U. Hojibekovning «Arshin mol olan»ida Gulchehra rollari

Ijro etgan qo'shiqlari

- «O'zbekcha vals»
- «Parizodoy» (qirg'izcha)
- «Jo'ra jonim» (tojikcha)
- «Kim kelyapti?» (armancha)
- «Garmonist» (tatarcha)
- «Qora to'rg'ay» (qozoqcha)
- «Qoshing qarosy» (uyg'urcha)
- «Nilufar» (hindcha)
- «Binti shalobiya» (arabcha)
- «Qaydasan qo'zichog'im» (iidonezcha) qo'shiqlari

Unvonlari

Davlat mukofoti (1941),

«O'zbekiston xalq artisti» unvonlari bilan taqdirlangan

O'ZBEK RAQSI.

RAQS. Bu so`zni eshitishimiz bilan ko`z oldimizga mayin musiqa ohanglariga evrilib xirom aylayotgan raqqosa keladi. TV qarshisida raqqosaning raqsini maza qilib tomosha qilamizu, yaqinlarimizning raqqosa bo`lishini esa istamaymiz. Azaldan erkaklar o`ziga yaqin ayolning boshqalar nigohida bo`lishini hazm qila olmagan. Xullas, bugun raqs san'ati va uning kelajagi haqida mushohada yuritishga qaror qildik. Mashhur raqqos va raqqosalarimizning hayoti va ijodiga nazar tashlaymiz. Ularning fikrlari bilan o`rtoqlashamiz!

Azaldan xalqimizda raqqosalarga nisbatan noto`g`ri qarash mavjud. Bugunga kelib bu holat biroz yumshaganini hisobga olmasak, haligacha baribir raqqosalik erish tuyuladi. Hatto, Tamaraxonimdek millat raqsini dunyoga tanitishda munosib hissa qo`shgan san'at darg`asining ham bu sohaga qadam qo`yishida juda katta qarshiliklar bo`lgan. Uni yengiltaklikda ayblashgan, toshbo`ronlardan qutilib qolgan. Raqqosaligi haqidagi xabar ona qishlog`iga yetib borgach, otasi vahshiylarcha o`ldirildi. Onasi esa farzandlari bilan yolg`iz qoldi. Shunda ham iste'dodli raqqosa o`zida kuch topib taslim bo`lmaslikka qaror qildi. Toshkentda uni ko`rish uchun minglab

odamlar konsert uyushtirilayotgan maydonga tomoshaga chiqshardi. Konsertlardan so`ng parda ortiga o`tib uni olqishlardilar. Bu esa raqs Tamaraxonimning hayotiga aylanib qolganligining nishonasi edi. Ana shunday konsertlardan so`ng pardoz xonasiga notanish yigit bir dasta gul bilan kirib keldi. U Muhiddin Qori Yoqubov edi. Aynan shu inson Tamaraning do`sti, hamkasbi va birinchi muhabbati bo`ldi! Ular turmush qurdilar. Bitta qiz dunyoga keldi va hayot iziga tushdi. Bugun esa tarix Tamaraxonim bilan faxrlanadi.

Ma'mura Ergasheva

O'zbekiston xalq artisti: " Bizning raqsga kirib kelishimiz juda qiyin bo'lgan. Eh-he! qancha chig'iriqlardan, dag'dag'alardan o'tganmiz. Ammo azbaroyi shu san'atni sevganimiz, unga umrimizni baxshida etganligimiz uchungina bugun Mukarrama Turg'unboyevadek san'atkorning shogirdi, davomchisi bo'la oldik. Bugun yoshlarimiz vahima qilmasa ham bo'ladi. Negaki, raqsga nisbatan fikrlar ancha o'zgargan. Raqqosalar davlat mukofotlari bilan taqdirlanishyapti! Yoshlarimizdan o'zimning shogirdim, Iroda Ismoilova, Malika va Muhabbat Qurbonovalarni yaxshi raqqosa deya olaman. Bizning davrimizda to'ylarga chiqishiga ruxsat berilmasdi. Faqat sahna, gastrollar va konsertlar uchun tayyorlanardik. Bugun bu sohaga qadam qo'yganlar orasida ham to'yga borib pul ishlashni maqsad qilayotganlar ko'payyapti. Bizga hozir birgina xalaqit berayotgan muammo "Bahor" ansambli uchun alohida joy ajratib berilmayotganligi. Keyin Mukarrama Turg'unboyeva muzeyi ham san'at muzeyining

yerto`lasiga joylashtirilgan. Har ikkisi uchun alohida joy qilinsa, nazarimda raqs san'ati uchun umrini fido qilgan buyuk raqqosaga va raqs san'atiga ehtirom ko`rsatilgan bo`lardi.

Ayni kunda ommaviy bayramlar va tantanalarda "O`zbekiston" raqs guruhigina muntazam ishtirok eta olyapti. "Bahor" va boshqa ansambllar ham ishlayapti-yu, Ma'mura Ergasheva aytganidek, biroz muammolar girdobida. Yangi tashkil etilgan guruhlar ko`proq zamonaviy musiqaga e'tibor qaratishyapti. Bu soha vakillari o`z fikrlarini bildirishdi. Muammolar ham aytildi. Nima bo`lgan taqdirda ham bir paytlar dunyoga dong`i ketgan raqs san'atimizga e'tiborni kuchaytirish kerak.

Milliy raqslarimiz jozibasi.

Xalqimiz san'ati va madaniyatini raqssiz tasavvur qilib bo`lmaydi. Chunki yurtimizda yetti yoshdan-yetmish yoshgacha bo`lgan odam borki, qo`shiq tinglashni,

yoqimli va sho‘x musiqa sadolari ostida raqsga tushishni yoqtiradi. Shu bois, mustaqilligimizning ilk yillaridanoq raqs san’ati rivojiga alohida e’tibor bilan qaraldi. Davlatimiz rahbarining “O‘zbekistonda milliy raqs va xoreografiya san’atini rivojlantirish” to‘g‘risidagi Farmoni milliy raqs san’atining rivoji va kelajagini ta’minlash imkonini berdi.

“O‘zbekraqs” milliy raqs birlashmasini tashkil etish zarurati, birlashma faoliyati va vazifalari nimalardan iboratligini bilish maqsadida M.Turg‘unboeva nomidagi “O‘zbekraqs” milliy raqs birlashmasi bosh direktori Muyassar Sotvoldiyevaga murojaat etdik.

— Raqs eng nozik san’at turi bo‘lib, xalqimizning qon-qoniga singib ketgan. O‘zining betakror jozibasi, sehri bilan ruhiyatimizga ta’sir etgan, maftun qilgan go‘zal olamdir. "O‘zbekraqs" birlashmasining tashkil etishdan ko‘zlangan asosiy maqsad ham o‘zbek milliy raqs maktabi an’analarini saqlab qolish, milliyligimizni,

xalqimizning urf-odat va an'analarini o'zida jam etgan yangi-yangi raqslar turlarini yaratish, qadimiy raqslarimizni tiklash, ularga yanada jozibadorlik baxsh etish, yoshlarga o'rgatish va meros qoldirishdan iboratdir. Shuningdek, viloyatlarimizda tarqoq holatda faoliyat yuritib kelayotgan raqs guruhlarini birlashtirish, yangi iste'dodlarni xalqqa tanitish kabi ezgu niyatlar bilan tuzilgan. Hozirda Qoraqalpog'iston Respublikasi va barcha viloyatlarda bo'limlarimiz tashkil etilgan bo'lib, tajribali xoreograflar, baletmeyslrlarni o'zida birlashgan. Ular bilan birga yil boshidayoq qilinadigan ishlar rejasini tuzib ishlab chiqamiz. Joylarda raqs tanlovlari, professional artistlar ishtirokida yosh iste'dodlar va san'at shinavandalari uchun amaliy mashg'ulotlar o'tkazish, kasbiy maslahatlar berish allaqachon asosiy ish rejamizdan o'rin olgan. Bu borada yurtimizda o'tkazilayotgan o'zbek raqsi maktabi asoschisi Mukarrama Turg'unboyeva nomidagi raqs tanlovida juda ko'p yosh raqqosalarni topish va

ularning ijodidan xalqni bahramand etishga erishayapmiz.

Birlashmamiz “Mustaqillik” va “Navro‘z” umumxalq bayramlarida muntazam ravishda ishtirok etib keladi. Hozirgi kunda Konstitutsiyamizning 20 yilligi munosabati bilan “Turkiston” saroyida bo‘lib o‘tadigan bayram dasturiga katta tayyorgarlik ko‘rilmoqda.

Oldimizga qo‘ygan asosiy maqsadlarimizdan yana biri – yurtimizda raqs san’atining qadr-qimmatini yanada ko‘tarish, borini saqlash va e‘zozlashdan iborat.

Xususan, maqom yo‘nalishidagi qadimiy raqslarimizni yanada mukammallashtirib, yoshlarga o‘rgatish, raqs san’atining eng nodir namunalarini yetkazishga harakat qilayapmiz.

Adabiyotlar.

Internet vositasi orqali. Google Chrome, Ziyonet.